

Välkommen till
Nyhetsbrev nr 5-2017
från Kalle Eriksson och Bjäreförlaget

Nu lockar våra stränder.

Nu lockar våra stränder

I vårens tid är strandens lockrop starkare än någonsin. Jag tänker inte direkt på alla de sjöfåglar som nu ger hals. Jag tänker på själva stranden – mötet mellan land och hav. Arbetet med boken "NÄRA HAVET trivs jag bäst" har ytterligare styrkt mig i den övertygelse jag hade redan när arbetet påbörjades , nämligen att denna kust har en spännande historia att berätta. Dessutom har den så mycket mer att bjuda på. Vyerna. Växtlivet, Djurlivet. De ständiga överraskningarna när man vandrar längs stranden.

Alla dessa vikar och uddar, Alla dessa små och lite större hamnar, Vissa så små att de inte ens har något namn. Alla dessa spännande naturfenomen. Märkliga stenar. Saltängar. Stenriken. Sandstränder.

Vandring längs kusten

I boken vandrar jag tillsammans med mina läsare längs hela bjärekusten. Från Stensåns mynning i norr till Rönneås mynning i söder. Under den vandringen får vi uppleva så mycket – för alla sinnen. En mäktig föreställning. Inte minst om våren, när alla flyttfåglar har återvänt. Men också på hösten, när det pågår ständiga flygövningar med flockar som för varje dag blir allt större – för att en dag plötsligt vara borta....

Eller vintern , när bjärehalvön vissa år utökas tack var isen, som ger oss möjlighet att vandra ett stycke ut på de vita vidderna och betrakta Bjäre utifrån.

Vår historia gör sig påmind.

Under vår vandring längs kusten får vi ständiga påminnelser om vår historia. Redan vid starten från Stensåns mynning dyker det första stycket historia upp. Röeskall, det väldiga flyttblocket som landisen transporterat hit och placerat på stranden. Bara en liten del av flyttblocket är synligt ovanför sanden, men det är tillräckligt för att vi skall kunna läsa inskriptionen.

Röeskall var gränssten mellan socknarna Båstad och Ö. Karup, men också mellan Bjäre härad och Höks härad. Dessutom mellan Skåne och Halland. Stenen markerade under några år t.o.m. gräns mellan Danmark och Sverige. Det var efter freden i Brömsebro 1645, som fredsvillkoren stipulerade att Halland skulle vara svenskt under 30 år. Skåne var ju då danskt.

Freden i Roskilde kom emellan.

Nu blev det inte 30 år. Freden i Roskilde – 1658 - kom emellan. Därmed blev även Skåne en svensk provins.

Så fortsätter vår historia att göra sig påmind under vår vandring längs kusten. Vi går på stränder, där man byggde fartyg på. Ser flera platser, där fartyg blivit vrak. Vi ser märkena i strandklippor, där stenbrytning förekommit. Osv. Osv. Så fortsätter vi att upptäcka och uppleva avtrycken från olika perioder av vår historia.

Odlade man potatis på "Ölle mal" ???!

Jag har ofta återkommit till sådant som jag upplever under mina näst intill dagliga vandringar - bl.a. längs bjärekusten. Här är ett sådant exempel. Kanske kan någon av mina läsare hjälpa mig att lösa gåtan.

Det gäller malen som tillhör Öllövs by.

På ett ställe finns en hel rad av parallella fåror. Som sträcker sig några tiotal meter fram längs vandringsleden. Fåror liknar de som uppstått där man färdats med sina tånglass från någon tångävja .

Men varför så många fåror i bredd???

Jag har funderat över detta varje gång jag vandrat på Öllövs mal.

Är detta förklaringen?

Nyligen hittade jag i litteraturen något som kan vara en förklaring. Det är Leif Carsrud, som i sin bok *Naturen på Bjäre* (2007) ger sin syn på det hela:

Det handlar om de bjärebor som tillhörde "de fattigaste bland de fattiga". De hade inte haft möjlighet att skaffa sig någon bostad i anslutning till byn inåt land. Bl.a. de som i samband med skiftena på 1800-talet inte fick möjlighet att bo i gatehus i byarna, fick i stället nödortfiktigt bosätta sig på malarna.

På malarna finns knappast någon jord som går att odla. "Jorden" består ju mest av mala-sten.

Leif Carsrud menar, att dessa fattiga hade hittat på en möjlighet:

Att som underlag med bl.a. tång skapa en bädd på vilken man kunde placera sättpotatisen.

Ovanpå sättpotatisen lades grästuvor –och kanske ytterligare tång.

Hur pass effektiv denna form av potatisodling var vet vi inte.. Man kan ju ha sina funderingar.

Nu vet jag, att det bland mina läsare finns många som är kunniga i både jordbruk och historia. Nu ser jag fram mot era synpunkter.

”Di har det värre än krägen på Ölle mal”

På tal om Öllövs mal rinner ett gammalt talesätt upp i minnet. Det handlar om att människorna som var förpassade till att bo på malen hade det svårt. Ofta var det också endast för kort tid de kunde klara sig där. För många blev nästa adress fattighuset. För de yngre fanns det ett annat alternativ : Amerika!

Här är talesättet:

”Di har det värre än krägen på Ölle mal”.

Om det bygger på någon kunskap om att Öllövs mal var extra stenig och ofruktosam ger det ju ytterligare tvivel på att de fåror som jag så ofta förvånas över när jag vandrar här verkligen kunde ge någon skörd. Eller var det så, att just det förhållande att just denna mal var extra stenig och därmed odlingsfientlig, kunde nämnda odlingsmodell anses godtagbar.

”Alternativet var ingenting...”

Min boklåda börjar bli mager

Jag har tidigare redovisat vad som återstår av de böcker som jag utgivit. Samtidigt har jag kunnat erbjuda mina läsare att köpa böcker för vad jag kallar ”rea på reapiserna”. Som synes är tre av böcker ohjälpligt slut. Lagret av de återstående smälter ner raskt.

Boklådan

Boktitel	Ord. Pris	Rea-på-rea-pris
Så blev Båstad tennis	225	60
Bilder av ett sekel i Bjäre	Slutsåld	
Vår bjärehistoria i bild	350	70
Bjärebör berättar om Bjäre	Slutsåld	
Strövtåg genom Bjäres historia	330	70
På räls över Hallandsås under 130 år	Slutsåld	
NÄRA HAVET trivs jag bäst	Utkommer i början av maj 2017. Säkra ditt ex. Beställ – innan det är för sent!!	

Vår gemensamma ljuspunkt

Många bor på bjärehalvöns sydvästsida. Som nämnts är åsens sluttning som en väldig läktare. Från praktiskt taget alla platser på denna läktare kan vi rikta blicken mot havet - Skälderviken och Kullaberg.

Längst ute på detta blånande Kullaberg står Kullens fyr. Där har den stått sedan år 1900. Stor och imponerande. Sveriges högst belägna.

1937 elektrifierades fyren. Den blev Skandinaviens ljusstarkaste fyr. Den kan ses på fem mils avstånd.

Vi är många bjärebor som under alla dessa årtionden haft Kullens fyr som något som en vän. En trygghet. Jag känner flera bjärebor som säger att ”när man ser fyren blinka känner man sig vara hemma”.

Vedeldning

Det är naturligt att man haft någon form av fyr på denna spetsiga klippa i havet sedan mycket länge. Till en början var det öppna eldar. En form av vårdkasar. Den första egentliga fyren byggdes här 1561. Det var en upphissad järnkorg med vedeldning.

Två år senare byggdes ett murat torn. Sedan har fyren byggts om flera gånger.

Tycho Brahe var fyrvaktare

Många fyrvaktare har tjänstgjort här. Den mest bekante är Tycho Brahe. Han hade uppdraget från 1577 till sin död 1601.

Allt det här har ju skett under den tid då Kullen, liksom övriga Skåne, tillhörde Danmark. 1658 blev Skåne svenskt. Därmed även Kullens fyr.

Från fyr till poesi

Från Kullens fyr och dess viktiga roll för sjöfarten tar vi ett raskt hopp till poesins värld. Dock fortfarande med anknytning till havet och sjöfarten. Följande dikt har jag möjligen haft med i något Nyhetsbrev för länge sedan. I så fall förlåter mig läsaren förhoppningsvis. Det är en intressant dikt – formad av en lantbrukare i Bjäre.

”Vart styr mitt trasiga skepp?”

Mitt skepp är trasigt i mast och rår

Och relingen har bräckts itu.

Mitt skepp har seglat i många år,

Jag vet ej hur länge nu.

Vart styr mitt trasiga skepp i natt.

Vem håller min sjuka hand?

Vem vrider styrbords mitt hjul, min ratt

Mot fjärran belägna land.

Jag föll direkt för denna dikt

som jag fick ögonen på, när jag i samband med ett dokumentationsprojekt i Vejby kom över den diktbok, som författarens hemförsamling, Barkåkra, låtit utge efter diktarens död. Författaren var Henry Johansson, lantbrukare i Vejby. Jag var redaktör för årsboken Bjärebygden då, och det kom in åtskilliga alster från bjärebor, som ville dela med sig av såväl prosatexter som lyrik.

Henry Johanssons dikter var speciella. Jag blev gripen. Imponerad. Det låg något Dan Andersonskt över denna lyrik.

I diktens ord anade jag en sökare. Vad sökte han? En drömmare. Vad drömde han om? Inget svar.

Uppenbarligen var jag inte den ende som fallit för Henrys förmåga att uttrycka sig i en poetisk form.

Efter Henry Johanssons död, 1995, bestämde sig hans hemförsamling, Barkåkra, att utge ett urval av dikterna i bokform. Ett klokt beslut. Boken fick titeln ”Myself”.

Långt innan jag kände till Henry Johanssons diktning,

hade jag lärt känna honom i samband med mitt arbete som redaktör för årsboken Bjärebygden. Henry var en flitig medarbetare och en viktig kunskapskälla, när det gäller bjärebygdens historia.

I sin bekantskapskrets var Henry känd för såväl sina kunskaper i den lokala historien som i förmågan att använda papper och penna. Bland vänner och bekanta var han en uppskattad ”skrivare-resurs”.

Hans intresse för släktforskning var stort. Han var med om att starta ”Bjäre Släktring”.

Henry var autodidakt. Han hade ingen formell utbildning utöver folkskolan. Han visade, att det finns möjligheter att skaffa sig kunskap på egen hand. Han var mycket beläst och mycket allmänbildad.

I boken "Bjärebor berättar om Bjäre"

har jag en artikel om Henry Johansson. Där kan vi läsa åtskilliga av hans dikter. Funderar du på att skaffa boken måste jag dock konstatera, att boken är slutsåld. Återstår att söka den på något av våra bibliotek

När betongvärnen vid vår kust byggdes.

Du ser dem varhelst du vandrar längs bjärehalvöns kust. Betongforten. Minnena från tiden när ofred rådde. Då Sverige fruktade angrepp från Tyskland under 2.a världskriget. Sverige var sent ute med att bygga en försvarsmur längs sin långa kust. Vi fick söka tröst i vad Per Albin Hansson sa på sin trygga skånska dialekt:

"Sveriges beredskap är god."

I verkligheten var det ju lite si och så med den saken men Per-Albin sa vad en statsminister skulle säga i det läget.

När kriget bröt ut i september 1939 hade 260 värn hunnit byggas. De var i huvudsak förlagda till den skånska sydkusten. Det var där ett tyskt invasionsförsök väntades komma.

Våren 1940 kom kriget in på våra knutar. Danmark ockuperades. Tyska trupper fanns bara några mil från bjärekusten. Nu gällde det att snabbt befästa den skånska västkusten.

Själv minns jag aktiviteterna vid den egna byns strand – Glimminge – men också det som skedde på byallmanningarna på ömse sidor – Vasalt och Mäsinge.

Vi fick komma riktigt nära.

Så här i efterhand är jag förvånad över att vi ungar fick komma så nära. Jag kan inte minnas en enda avspärning. (Det kan förstås bero på att minnet sviker).

Vi barn kunde kika ner i löpgravarna som förband de olika värnen. Vi fick komma förvånansvärt nära den intensiva aktiviteten, när militärerna byggde fortet. De mest bastanta fortet – i betong – kallade vi kanonfort. Betydligt enklare var de fort, som vi kallade kulsprutefort. Enkla gropar i sanden som försetts med skyddande värn av lösa stenar.

Även andra aktiviteter var vi nyfikna på.

Vi begapade de många stridsvagnarna som trafikerade vägarna och som då och då tog sin väg över fälten. Vi såg militärerna som marscherade i sina plutoner och kompanier. Det var liv och rörelse överallt, såväl vid stranden som uppe i kyrkbyn i V. Karup – och på vägarna däremellan.

Militärerna intog vår skola.

Där – i kyrkbyn där vår skola fanns - hade militärerna lagt beslag på vårt omklädningsrum. Nu var rummet fyllt av himlasängar. Doften av militär – en mix av halm, läder, skofett och åtskilliga andra dofter... (!!). – trängde in även i vår skolsal, där undervisningen pågick som vanligt.

Omklädningsrummet – som nu var militär barack - var den plats där vi i normala fall förvarade våra ytterkläder och där vi förtärde våra medhavda smörgåsar, när det var dags för lunchrast (fast vi sa förstås middagsrast)

Därmed nytt hopp i vår historia. Nu gäller det regler för en viktig person i den tidens tätorter, där faran för brand alltid hängde över invånarnas vardagsliv.

”Wäktaren sjunger et Litet Värs...”

”Går omkring i alla Gater, ropar Ljudeligen överallt, Siunger et Litet Värs. Uropar klockslaget och vad vinden är, allt å vanligt ställe med tilöckning att giöra Rop vid Hällstads, så att det kan höras till Nils Persson och Bredals. Ropet bör ske med acuratess 10, 12, 2 och 4 hvarje natt från den 10 Augustij till den 10 maijus, men från den 10 maijus till den 10 Augustij, som är trenne Sommar månader ropas allenast två gånger hvarje natt, nemligen kl 12 och kl 2. Noga efterse att inga olagligheter föröfvas, Giöre larm om han märker någon vådeliga händelse, den Gud nådeligen afvärje.”

Väktaren skulle dessutom kontrollera att ingen bröt mot de stränga regler som gällde användande av eld. Bakning var inte tillåten mellan kl 7 om aftonen och 4 om morgonen.

Guld rökelse och myrra

Du kommer förstås ihåg bibelns berättelse om Jesu födelse och om vise män som kom med gåvor till den nyfödde.

”Guld, rökelse och myrra”.

På bibelns tid var kryddor en minst lika värdefull gåva som guld. Sålunda ingen tillfällighet att det i Matteus evangelium omnämns två slag av kryddor.

Vi kan hitta fler berättelser från den tiden som illustrerar kryddors värde. När drottningen av Saba besökte kung Salomo har hon bl.a. balsamolja i stor mängd.

”Det hade aldrig funnits en sådan balsamolja som den drottningen av Saba gav åt kunga Salomo” (2.a krönikeboken.)

Även andra kungar skickade balsamolja till kung Salomo

Att kryddorna var så viktiga på den tiden hade flera orsaker. De användes som skönhetsvård men även i samband med behandling av döda kroppar

På ”bibelns tid ”

växte vissa kryddor i Jordandalen. Andra kryddor måste dock importeras. Saffran, aloe, balsam, kanel, virak och myrra.

Flera av kryddorna kom från avlägsna länder i Asien och i Afrika. Den exklusiva nardusen kom från Himalaya.

Med kamelkaravaner fraktades kryddorna till bl.a. länder vid östra Medelhavet. Dessa långa transporter förklarar att kryddorna blev så dyra. Dyrare än guld i vissa sammanhang.

Ett faktum som ytterligare bidrog till fördyra var att karavanerna med kryddlasten måste passera den arabiska halvön på sin väg till Israel, Genom detta fick Syd-Arabien monopol på kryddhandeln.

I ”The book of Spices”

kan vi läsa om att man funnit spår av bebyggelse i Negev i södra Israel. Dessa spår visar kryddhandlarnas färdväg.

Det var en omfattande trafik och den pågick under lång tid. Bortåt 2000 år!

Med tiden avslöjades arabernas knep för att behålla sitt monopol på kryddhandeln.

När egyptierna lärt sig att utnyttja monsunvindarna, kunde de segla den långa vägen mellan Alexandria och Indien. Det ledde till större tillgång till kryddor och därmed lägre priser.

Virak, som även kallas olibanum, och myrra, utvanns från harts som kom från barken på små träd med törniga buskar. Myrra ingick i den heliga smörjelseoljan virak i den heliga rökelsen.

Myrra nämns vid tre tillfällen i samband med Jesus: som gåva vid födelsen. (Matteus 2:11) Som bedövningsmedlen i vin när han hängde på korset. (Markus 15:23) och som en av kryddorna vid behandlingen av hans kropp inför begravningen. (Johannes 19:39)

Språklådan

Hämtar den här gången material från högst olika håll.

Vi börjar med ett axplock ur boken "Hej Gud. Brev från barn i alla åldrar":

Jag har två problem:

jag vet inte säkert om du finns och så börjar jag få finnar. Kan du hjälpa mig?

Karin

För att därefter gå över till Erik Blombergs tankvärda ord:

Var inte rädd för mörkret.

Var inte rädd för mörkret,
ty ljuset vilar där. Vi se ju inga stjärnor,
där inte mörker är.
I ljusa iriseringen du bär en mörk pupill,
ty mörkt är allt som ljuset
med bävan längtar till.

...och gå vidare till en av mina favoriter (fast den borde ha kommit vintras....)

Snöflingor.

Snöflingor är ett av naturens bräckligaste ting,
men se vad de kan göra när de håller ihop.
(Okänd.)

...för att flytta över till skolans värld och

Nya svenska språkläran.

Det handlar om läraren som skulle försöka lära sin ständigt svärande elev att behärska grammatikens olika regler, ni vet det där med ordklasser och sådant. Efter att förgäves ha försökt att hos den svärande eleven inpränta kunskap om ordklasserna i grammatiken, fastställde han följande regelverk:

Substantiv är ord som du kan sätta "fan" eller "djävel" efter, t.ex. gubbdjävel, hammardjävel eller klockfan.

Adjektiv är ord som du kan sätta "skit" före. Ex. skitbra, skitsnygg, skitsnabb etc.

Verb är ord som du kan sätta "utav helvete" efter. Ex. åt utav helvete, sprang utav helvete eller körde utav helvete.

Känner du någon

Som du tror skulle vilja få mina Nyhetsbrev – tipsa gärna. Allt jag behöver är en mejladress och personens namn.

Vänligen

Kalle

Kalle Eriksson
Bjäreförlaget
Hallavaravägen 102
269 91 Båstad
kalle@bjarenet.com
0431-365332

